

LIETUVOS ĮVAIZDIS OSKARO MILAŠIAUS PUBLICISTIKOJE

Genovaitė Dručkutė

Vilniaus universiteto Prancūzų filologijos katedros docentė

Oskaro Milašiaus – poeto, romanisto, dramaturgo, praeities tyrinėtojo, mistiko ir pranašautojo – kūryboje nemenką vietą užima kultūrinė ir politinė publicistika. Turimi omenyje 1918–1927 m. žurnaluose paskelbti straipsniai apie lietuvių liaudies meną, politiniai rašiniai, knygų pratarmės ir parodų katalogų įžangos. Savo kūrybos į „aukštąją“ ir „žemąją“ neskirsčiusiam Milašiui publicistika buvo ne mažiau svarbi negu grožiniai ar filosofiniai veikalai. Šiame visą minėtą publicistiką apimančiame straipsnyje siekiama nustatyti, kokį Lietuvos įvaizdį prancūziškoje aplinkoje ištisą dešimtmetį kūrė Milašius¹.

1919–1920 m. žurnale „La Revue Baltique“, kurio vienas iš steigėjų buvo Milašius, ir „La Revue Parlementaire“ paskelbtos studijos *Lietuvių liaudies dainos* (*Les „Dainos“ (chants populaires lithuaniens)*) ir *Vasaros saulėgrįža Lietuvoje* (*Le solstice d'été en Lithua-*

nie). Abi jos iliustruojamos pavyzdžiais – lietuvių liaudies dainų vertimais. Straipsnyje *Lietuvių audimo ir siuvinėjimo menas* (*L'art lithuanien du tissage et de la broderie*) aprašomi moterų rankdarbiai. Šiai tekstų grupei priskirtinas 1927 m. Paryžiuje vykusios Šiaurės ir Rytų Europos šalių audinių parodos („Le Tapis“) katalogas, kurio lietuviškąją dalį parašė Milašius. Studijos apie liaudies meną (kaip ir nemaža dalis politinių rašinių) pasirašytos ne tik Milašiaus (Milosz), bet ir L. de Labunovo, Lubicz de Labunovo, Lietuvio pavarde. Turint omenyje, kad pirmutinis, svarbiausias Milašiaus publicistikos adresatas buvo prancūzai, kalbiai skaitytojai, kyla klausimas, kokį vaidmenį turėjo atlikti šie ne jiems, o tik lietuviams suprantami pseudonimai: nuoroda į Labūnavą, kurioje gyventa Milašiaus protėvių, ir etnonimas. Pats rašytojas nėra niekur paaiškinęs savo pasirinkimo. Darytina prielaida, kad akivaizdžiai neprancūziškos straipsnių autorių „pavardės“ turėjo atkreipti skaitytojų dėmesį, sukelti jų susidomėjimą ir drauge atlikti patikimumo garantijos vaidmenį.

Milašiaus publicistiką papildė 1929 m. išversti ir žurnaluose „La Revue Européenne“, „Mercure de France“ išspausdinti iki tol niekur neskelbti Konstantino Balmonto straipsniai *Lietuvių liaudies pasakos* (*Contes populai-*

¹ Kai kurie Lietuvos įvaizdžio ir jo recepcijos aspektai tyrinėjami kitose šio straipsnio autorės publikacijose: „Prasmės kūrimo galimybės (pagal Oskarą Milašius)“, *Tekstas ir kontekstas: prasmės formavimasis*, Kaunas: VU, KHF, 2004; „L'invention de la Lituanie par Milosz“, *Cahiers de l'Association Les Amis de Milosz 45*, Paris: Éditions André Silvaire / Éditions du Rocher, 2006. Milašiškoji Lietuvos tapatybė analizuojama viename Nerijos Putinaitės knygos skyriuje: žr. *Šiaurės Atėnų tremtiniai*, Vilnius: Aidai, 2004; tačiau autorė apsiriboja trimis politiniais Milašiaus rašiniais.

res lithuaniens) ir *Lietuva ir daina* (*La Lithuanie et la chanson*).

Visus lietuvių dainoms ir tautodailei skirtus Milašiaus straipsnius sieja mintis, kad lietuviai daugiau negu kitos tautos išsaugojo pagoniškos dvasios liekanų, arijiškų vertybių. Lietuvių sieloje tebeliko ryškus, liaudies dainomis ir audinių raštais išsiliejantis prisiminimas apie pirmąją gamtą ir nesugadintą, harmoningą pirmąją būtį. Aprašydamas vasaros lygiadienio šventę Milašius teigia, kad Lietuvoje dar gyvuoja senovinis kultas, kurio esmė išliko nepakitusi, tokia pat gryna kaip senų senovėje. Šventės apeigose ir dainose išsaugota senojo saulės garbinimo atmintis. Vyrai ir moterys švenčia atskirai, pagal savo ritualą. Milašiaus nuomone, tai yra įdomus psichologinis reiškinys, svarbus lietuvių tautos charakterio tyrinėjimams. Vyru ir moterų apeigos skiriasi aktyvumo laipsniu: „Saulės kultas moterims pasireiškia minties sutelkimu ir gaivinančio, gydančio dangaus šviesulio veikimo jutimu. Vyrams jis įgauna ugnies ir šviesos garbinimo formą.“² Moterys spėja ateitį, renka žolynus, kurie trumpiausią vasaros naktį įgyja gydomųjų galių; vyrai sutemus kuria didelius laužus. XX a. lietuviai vasaros saulėgrįžą švenčia taip, kaip prieš šimtą ir daugiau metų: „Šios metinės šventės šių laikų Lietuvą sujungia su priešistorė.“³ Nemažtantis tradicijų gyvybingumas – unikalus reiškinys Europoje. Liaudies dainų studijoje pažymima, jog lietuviai – labai daininga tauta: „daina lydėjo visą gyvenimą, nuo lopšio iki kapo. Nesuskaičiuojami dainos pavadinimai liudija jų įvairovę.“⁴ Milašius atkreipia dėmesį, kad lietuvių kalboje yra daug dainos pavadinimų: giesmė, giedojimas, rau-

da; lietuviai groja įvairiais iš senų laikų išlikusiais muzikos instrumentais: didinikais [tokia Milašiaus rašyba – G. D.], vamzdžiais, švilpynėmis, turtuklėmis, trimitais, kanklėmis. Viena iš lietuvių kalbos ypatybių – deminutyvų gausa; dėl jų lietuvių liaudies dainos skamba neįprastai švelniai. Rašytojas pateikia pavyzdžių; be kitų, jis išvardija devyniolika priesaginių žodžio „brolis“ variantų⁵. Lietuviai dainuoja meilės, vedybų, karo ir kitokias dainas, gieda religines ir laidotuvių giesmes. Vyrauja melancholiškos, ilgesingos, liūdno dainos, nors yra ir linksmų. Studijoje pabrėžiama, kad visoms dainoms būdingas nepaprastas taikingumas: „niekada neapdainuojamas karas, skerdynės, gaisrai; karinės dvasios išaukštinimas taip pat labai retas. Priešingai, šios dainos visos persunktos taikių jausmų. Vienose išliejamas meilės jausmas, apdainuojamas šeimos gyvenimas, kitose pasakojama apie ūkanotas legendas arba tragiškus įvykius. Didžiausios dainų grupės siužetas yra sielvartas, sukeltas brangaus žmogaus žūties.“⁶ Dainose ryškėja labiau moteriškas negu vyriškas pasaulio suvokimas. Matome, kad Milašius ypatingą dėmesį skyrė liaudies dainų švelnumui, lyrizmui. Jausmų perteklius išreiškiamas mažiškesnėmis priesagomis, dainose nėra seksualumo ar juslingumo apraiškų. Visiškai kitokios esančios lietuvių kaimynų slavų dainos: „Koks gaivumas ir koks tyrumas, palyginti su slavų folkloro šiurkštumu, prievarta, o kartais – nežabotu gyvuliškumu.“⁷ Dainos patvirtina legendose ir tradicijose užfiksuotą lietuvių papročių tyrumą. Jo nepaveikė nė ilga priverstinė sąjunga su Lenkija. Išsaugotos papročių apraiškos sa-

² O. V. de L. Milosz, „Le solstice d'été en Lithuanie“, *La Revue Baltique*, 15.12.1919, 65.

³ *Ten pat*, 68.

⁴ L. de Labunovas, „Les „Dainos“ (Chants populaires Lithuaniens)“, *La Revue Baltique*, 15.02.–01.03.1920, 11.

⁵ L. de Labunovas, „Les Dainos. Chants populaires Lithuaniens“, *La Revue Parlementaire*, 15.04.1920, 20.

⁶ L. de Labunovas, „Les „Dainos“ (Chants populaires Lithuaniens)“, *La Revue Baltique*, 15.02.–01.03.1920, 12.

⁷ L. de Labunovas, „Les Dainos. Chants populaires Lithuaniens“, *La Revue Parlementaire*, 15.04.1920, 20.

vitai nuspalvina moderniosios Lietuvos kasdienybę. Toks liaudies dainų vertinimas nėra naujas. Šią mintį Milašius galėjo pasiskolinti iš Liudviko Rėzos, kuris *Lietuvių liaudies dainų tyrinėjimuose* pabrėžia tyrą dainų naivumą, eleganciją; jose nesama nešvankių posakių; dainos švelnios, natūralios, paprastos. Visa tai nulėmė, pasak Rėzos, aukšta dvasinė lietuvių kultūra⁸. Kad lietuvių ir slavų dainų dvasią skirtinga, pažymi Balmontas; dėl tam tikrų mentaliteto savybių lietuvių folkloras esąs labai subtilus⁹. Milašius daro išvadą, jog senovėje buvo garbinamos ne tik Saulė ir Ugnis, bet ir Skaistybė, kuri „užėmė vieną iš pirmųjų vietų tarp pagoniškos Lietuvos religinių vertybių“.¹⁰ Studijos autorius pabrėžia, kad lietuvių dainose meilė – ne aistra, bet rimtas ir šventas jausmas; nė pats žodis dainose beveik neminimas. Per meilės jausmą žmogaus sielai atsiveria dieviškumas: „Šitoje senovinėje kalboje meilė yra Meilė, toji, kuri apima visus jausmus ir jutimus, Vienintelė, Vienis, amžinas dalykų šaltinis, nedalomoji.“¹¹

Straipsnyje apie tautodailę, audinių parodos katalogo įžangoje mintys apie lietuvių kūno ir dvasios tyrumą, kurio ištakos – praeities amžiuose, papildomos arijų tėvynės idėja. Arijų protėvynę menantys poetiniai dainų vaizdai: šventasis lotosas arba lelija, svastika, žvaigždė, dobilas, rūta ir audinių raštai tais pačiais augaliniais motyvais¹². Audimas ir siuvinėjimas – šventi užsiėmimai, šio darbo paslap-

tys šeimose perduodamos iš kartos į kartą¹³. XIV a. Lietuvoje įvesta krikščionybė natūraliai integravusi pagoniškos Lietuvos dvasią¹⁴.

Analizuojamos liaudies meno studijos nėra vien į praeitį nugrimzdusio etnologo darbai. Milašiumi, entuziastingai išvardijusiam amžinąsias tautos vertybes, labiau rūpi jų reikšmė dabartyje ir poveikis ateičiai. Taip pagarbiamai išsaugotos vertybės buvusi viena iš svarbiausių priežasčių, padėjusių Lietuvai XX a. pradžioje atkurti nepriklausomybę. Jų tęstinumas laike užtikrinsiąs Lietuvai ir visai Europai šviesią ateitį. „Kai mūsų neseniai atgimusioje respublikoje bus atkurta visuomeninė ir ekonominė tvarka, ant kalvų, kur mūsų protėviai kurstė tyrąją Ugnį, dar šiandien vadinamų dvasingojo pasaulio vardais: Rambynas, Aleksota [Milašiaus rašyba – G. D.], mes pakviesime menininkus, poetus, mąstytojus – visus mūsų kvailos ir nedoros epochos sužalotus didvyrius, visus intelektualius parijus iš plutokratiškų ir sumaterialėjusių Vakarų – iš tiesų atsigausti dvasia ir kūnu“¹⁵, – toks Milašiaus brėžiamas Lietuvos ir Europos bendravimo modelis. Lietuva esanti svarbi Europai ne kaip ekonominis ar materialinis, bet kaip dvasinis dydis, turintis nenykstamo pavyzdžio vertę.

Gana reikšminga, nors ir nedidelė Milašiaus publicistikos dalis yra skirta profesionaliajam menui. Tai yra Juozo Tysliavos, Maurice'o Prozoro, Jeanne'os-Yves Blanc knygų pratarmės ir Kazio Šimonio parodos Paryžiuje katalogo įžanga¹⁶. Šiuose nedideliuose ra-

⁸ Liudvikas Rėza, *Lietuvių liaudies dainos I*, Vilnius: Valstybinė grožinės literatūros leidykla, 1958, XXVIII.

⁹ K. Balmont, „La Lithuanie et la chanson“, traduit du russe inédit par O. V. de L. Milosz, *Mercure de France*, 1929, 351–366.

¹⁰ L. de Labunovas, „Les Dainos. Chants populaires Lithuaniens“, *La Revue Parlementaire*, 15.04.1920, 21.

¹¹ *Ten pat*, 20.

¹² O. V. de L. Milosz, „Le Tapis“, *Le Tapis*, Première exposition, Europe septentrionale et orientale, Musée des Arts Décoratifs, Pavillon de Marsan, Palais du Louvre, Paris: 1927, 17.

¹³ Lietuvis, „Lart lithuanien du tissage et de la broderie“, *La Revue Parlementaire*, 15.12.1919, 313.

¹⁴ L. de Labunovas, „Les Dainos. Chants populaires Lithuaniens“, *La Revue Parlementaire*, 15.04.1920, 100.

¹⁵ L. de Labunovas, „Les „Dainos“ (Chants populaires Lithuaniens)“, *La Revue Baltique*, 15.02.–01.03.1920, 21.

¹⁶ Juozas Tysliava, *Coupe de Vents*, traduction de H. Izdebska, Paris: 1926; Maurice Prozor, *Paroles sans romances*, Paris: 1930; Jeanne-Yves Blanc, *Images de Lithuanie*, Paris: 1937; O. V. de L. Milosz, „Un peintre lithuanien: K. Šimonis“, *Exposition Šimonis. Peintre lithuanien*, Paris: 22.02.–08.03.1927.

šiniuose Milašius toliau plėtoja pagrindinius teiginius apie sudedamąsias Lietuvos įvaizdžio dalis – kalbą, papročius, pagonišką ar arijišką dvasią.

Tysliavos knyga *Vėjų taurė* buvo pirmoji galimybė prancūzų skaitytojams susipažinti su lietuvių poezija ar, plačiau žiūrint, literatūra. Jos pratarinė ne tik liudija dviejų poetų susitikimą, bet ir buvo Milašiui gera proga priminti apie Lietuvą, plačiau paskleisti savo idėjas. Tysliava pristatomas kaip vienos seniausių pasaulio tautų atstovas, rašantis lietuviškai, t. y. beveik sanskritiškai. Lietuvių poetas esąs laimingesnis už savo tėvynainius Adomą Mickevičių ir Norwidą, kurie negalėjo rašyti gimtąja kalba. Tysliavos kūryboje susiliejanči dabartis ir praeitis. Jis vadinamas moderniu poetu, laisvai vartojančiu avangardinius įvaizdžius, ironišku ir žaismingu. Vis dėlto lietuvių poeto eilių meniškumą nulemia gyvas ryšys su praeimi: „pono J. Tysliavos kūryboje juntame tai, kas primena gailėstį, nostalgiją, – teatleidžia mums jaunieji poetai, – jausmą... „Vėjų taurėje“ esama jaunatviškumo, troškimo įtemptai gyventi. Bet mus labiausiai svaigina melancholijos dvelksmas, kurį skleidžia stebuklingas, evangeliškas Lietuvos pavasaris, J. Tysliavos kūriniuose mums kalbantis apie jaunojo poeto tėvynės patirtas kančias.“¹⁷ Kaip matyti iš citatos, Milašius pratarinėje išryškina kančios dimensiją, ir tai nėra atsitiktinumas kalbant apie lietuvių menininkus. Kančios idėja pakartojama Šimonio parodos¹⁸ katalogo įžangoje.

¹⁷ O. V. de L. Milosz, „Introduction“, *Juozas Tysliava, Coupe de Vents*, Paris: 1926.

¹⁸ Kazio Šimonio paroda Paryžiuje vyko 1927 m. vasario 22–kovo 8 dienomis „Au Sacre du Printemps“ salone. Buvo eksponuoti 54 paveikslai, iš kurių parodos lankytojai galėjo susidaryti neblogą vaizdą apie lietuvių dailininko stilių ir tapybos manierą, pamėgtas temas ir motyvus. Paryžiaus spaudoje pasirodė kelios parodos apžvalgos ir recenzijos („La Semaine à Paris“, „Dernières nouvelles“, rusų kalba ėjusiose „Dienos naujienose“ ir kt.).

Pirmuoju šio trumpo teksto sakiniu Milašius konstatuoja, kad tai yra tikro meistro sukurtas modernus menas, „gimęs viename iš pačių seniausių Šiaurės Europos kraštų“.¹⁹ Šiuolaikinės tapybos ir krašto senumo kontrastas turėjo sudominti parodos lankytojus. Milašius Šimonio kūrybai taiko nuoširdumo, sielos, dvasingumo sąvokas, kaip geriausiai nusakančias dailininko – taip pat ir viso lietuvių meno – ypatingumą Europos kontekste. Dėl šių kategorijų eksponuojamiems paveikslams sunku pritaikyti įprastas dailės sąvokas ir susieti su kokia nors žinoma tapybos mokykla; visos analogijos rodo dalinės arba visai netinkamos. Anot Milašiaus, Šimonio paveiksluose natūraliai ryškėja ketvirtasis matmuo, kitaip tariant, laikas. Tai ryšys, jungiantis tėvynės praeitį, nusakomą didybės ir kančios opozicija, dabartį, arba atgimimą, ir ateitį, kurioje Lietuva atliks jai paskirtą vaidmenį. Lietuvių dailininko darbuose „meditacija pavirsta regimais vaizdais“.²⁰ Milašiui jo paties išvalgos nekelia jokių abejonių, nes Šimonis, kaip ir kiekvienas intuityvaus gyvenantis menininkas, pavyzdžiui, „didysis Čiurlionis“, spalvomis, formomis, kompozicija, simboliniais vaizdais yra užfiksavęs Lietuvos „dvasinę šviesą“ bei „mistinį vaidmenį“.

Politinė Milašiaus publicistika sutampa su aktyviausiu jo politinės ir diplomatinės veiklos etapu. Šiuos straipsnius jis skelbė, ginamas Lietuvos reikalus, atsiliepdamas į aktualijas, išdėstydamas savo požiūrį. Ypač reikšmingi politiniai rašiniai, kuriuose kalbama apie Lietuvą kaip apie Europos civilizacijos lopšį, Vilnių – kaip amžiną Lietuvos sostinę, lietuvių dvasinio gyvenimo centrą, apie vaidmenį,

¹⁹ O. V. de L. Milosz, „Un peintre lithuanien: K. Šimonis“, *Exposition Šimonis. Peintre lithuanien*, Paris: 22.02.1927.–08.03.1927.

²⁰ *Ten pat.*

kurį Lietuva suvaidinsianti ateities tautų bendrijoje²¹.

Milašiaus politinės pažiūros susiklostė ne iš karto, jos patyrė tam tikrą raidą. Manytina, jog iki Pirmojo pasaulinio karo, o gal ir kiek ilgiau, jis laikė save buvusios LDK piliečiu ir nekėlė sau klausimo, kas jis – lietuvis ar lenkas; o jei ir kėlė, tai atsakymas, ko gero, linko į lenko ir Lenkijos pusę. „Aš, kuris dabar su jumis kalbu, seniai nustojau rūpintis savimi. Aš nebenoriu atsiskirti, net mintimis, nuo šitos skausmo žemės, nuo šitos Lenkijos, naujosios Judėjos, kuri viską prarado ir egzistuoja tik kaip Romos Bažnyčios duktė. Prisirišimas prie šios Bažnyčios yra paskutinė mūsų nelaimingos tautos buvimo garantija“, – skelbia Žanas Zborovskis, o jo sūnus Eduaras rengiasi kovai už Lenkijos išlaisvinimą²². Reikia manyti, jog šio labai asmeniško, beveik autobiografinio romano veikėjų lūpomis Milašius perteikė savo paties to meto politinius įsitikinimus (romanas rašytas 1914 m., liko nebaigtas).

Nėra tiksliai žinoma, kada pasikeitė politinė O. Milašiaus orientacija. *Dviejuose politiniuose mesianizmuose* jam būdingu pakylėtu stiliumi jis rašė: „Aš, prancūzų poetas, klaidingai ar teisingai vertinamas avangardinių sambūrių, būčiau galėjęs apsvaiginti rožėmis Varšuvoje kartu su daugeliu kitų manojo pasaulio lietuvių. Aš tikėjau galėsiąs nau-

²¹ Žr. *Ant naujojo pasaulio slenksčio (Au Seuil d'un monde nouveau, 1918), 1919 m. kovo 29 d. paskaita (Conférence du 29 mars 1919), Dabartiniai Lietuvos ir Lenkijos ryšiai (Les relations actuelles entre la Lithuanie et la Pologne, 1919), Baltijos valstybių sąjunga (L'Alliance des États Baltiques, 1919), Lietuvos respublika: Vilnius, Lietuvos sostinė (La République de Lithuanie: Vilna, capitale de Lithuanie, 1920), Vilnius ir Europos civilizacija (Vilna et la civilisation européenne, 1922)*. 1927 m. parašyta didelės apimties esė *Du politiniai mesianizmai (Deux messianismes politiques)* laikytina politine filosofine Milašiaus programa. Tačiau reikia pažymėti, kad Milašiui esant gyvam šis veikalas vienintelis iš visų politinių rašinių nebuvo išspausdintas.

²² O. V. de L. Milosz, *Oeuvres complètes XIII, Roman II: Les Zborowski*, Paris: Éditions André Silvaire, 1982, 238.

dingiau veikti, likęs po kukliu lietuvišku kryžiumi.“²³ Apsisprendimas greičiausiai padarytas apie 1918 m. J. Griniui poetas nurodė tokias jo priežastis: „Aš pasirinkau Lietuvą, nes Lietuva nuo XIII amžiaus buvo tiesioginė mano protėvių tėvynė, nes šie protėviai gyveno ne iš lenkų, o iš lietuvių valstiečių darbo, nes Lietuva buvo silpnesnė, ir, pagaliau, dėl šios lemiamos priežasties, kad vien tik nepriklausoma, su sostine Vilniumi Lietuva gali apginti net tuos savo interesus, kurie istorijoje atrodo fatališkai susieti su Lenkijos interesais.“²⁴ Tai gi akcentuojama ištikimybė tėvynei, Lietuvos silpnumas, be abejo, politinis, ekonominis, nes šalies dvasia liko nepakitusi, iškeliamas Vilniaus reikšmė, pabrėžiama pragaištinga unija su Lenkija. Jau pirmuosiuose politiniuose rašiniuose nurodomas Lietuvos ateities kelias, jos uždaviniai pokarinėje Europoje, gana greitai peraukę į mesianistinį tikslą. Geografijos draugijos salėje skaitytoje paskaitoje Milašius nepaprastai išplečia Lietuvos kaip tėvynės sąvoką: „Aš palikau savo aukštą vienatvę, kad prabilčiau jums apie Lietuvą, tik todėl, kad šis nuostabus, visą savo sielą man atidavęs kraštas yra ne tik mano tėvynė, bet ir jūsų visų tėvynė. Taip, Vakarų moterys ir vyrai, aš jums kalbu apie jūsų senąją tėvynę. Taip, indoeuropiečių rasės dukros ir sūnūs, aš jums kalbu apie jūsų lopšį.“²⁵ Ir šiame, netrukus atskira brošiūra išspausdintame tekste, ir kituose politiniuose rašiniuose plėtojama Lietuvos kaip Europos ištakų ir atsinaujinimo šaltinio idėja. Pavergėjų nusikračiusi ir nepriklausomybę paskelbusi Lietuva esanti būsimosios Europos pagrindas.

²³ O. V. de L. Milosz, *Oeuvres complètes XIII, Deux messianismes politiques*, Paris: Éditions André Silvaire, 1990, 203.

²⁴ O. V. de L. Milosz, „Quelques renseignements biographiques destinés à Monsieur J. Grinius“, *Cahiers de l'Association Les Amis de Milosz 16–17*, Paris, 1979, 20–21.

²⁵ O. V. de L. Milosz, „Conférence du 29 mars 1919“, *Oeuvres complètes XIII*, Paris: Éditions André Silvaire, 1990, 27.

Rašytojo tėvynėje išsaugotos senosios civilizacijos šaknys, krašto atsparumas, arijiška jos gyventojų prigimtis sudaro prielaidas atgimti jai pačiai ir visai Europai. Rašinyje *Baltijos valstybių sąjunga* formuluojami artimiausi Lietuvos uždaviniai: ji turinti parodyti iniciatyvą ir, susivienijusi su Latvija bei Estija, sudaryti Baltijos valstybių sąjungą. Tai – naujosios Europos, kaip tautų sąjungos, užuomazga. Prie Baltijos valstybių prisijungus Suomijai, šis teritorinis darinys iš esmės pakeis politinių jėgų pasiskirstymą Europoje.

Mesianistinis Lietuvos uždavinys ir tikslas atskleidžiamas *Dviejuose politiniuose mesianizmuose*. Dera išskirti dvi, anot Jeano Bellemino-Noëlio, šio veikalų dalis – poleminę ir pranašiską²⁶. Poleminė Milašiaus rašinio dalis yra, be abejo, lenkiškojo mesianizmo analizė ir kritika, o pranašiškoji – lietuviškojo mesianizmo pagrindimas, Europos ateities numatymas. Lenkų mesianizmas laikomas sugedusiu ir nebegalinčiu atlikti tų uždavinių, kuriuos pats sau kelia: „dematerializuotas iki kraštu-

tinumo, (...) nevaldoma tuštybė, giliai antiindividualistinis ir nepataisomai nacionalistinis; nors visai kitokio plano, jis [lenkų mesianizmas – G. D.] yra toks pat nuasmenintas kaip rusų bolševizmas.“²⁷ Lenkų mesianizmą Milašius vadina „klaidingu“. Tačiau klaidinga politinė doktrina gali tapti pavojinga, jeigu jos akylai laikomasi, ir O. Milašius nupiešia galimų politinių sukrėtimų paveikslą. Pranašiškojo rašinio dalyje apibūdinamas tikrasis, su Lietuvos vardu siejamas mesianizmas, kurio galutinis etapas apims „visos žmonijos šeimą“.²⁸

Milašiaus kuriamas Lietuvos įvaizdis yra daugiaprasmiškas. Akivaizdu, kad idealizuotas Lietuvos paveikslas primena romantizmo laikų „tautų pavasario“ vaizdinius. XX a. pirmaisiais dešimtmečiais tai buvo nenauja, tikrai gerokai primiršta mintis. Kita vertus, rašytojo siūlomas protėvių šalies įvaizdis pasižymi originalumu, kurio svarbiausias dėmuo – Lietuvai skirtas mesianistinis pašaukimas. Milašius savo skaitytojams pateikė dar vieną – lietuviškąjį – mitą greta seniai egzistuojančių antikinio ir biblinio mitų.

L'IMAGE DE LITUANIE DANS LES ESSAIS D'OSCAR MIŁOSZ

Genovaitė Dručūtė

Résumé

Le présent article propose une réflexion sur l'image de Lituanie développée par Miłosz dans ses essais. Il s'agit des articles sur les chansons et l'art populaire lituanien, des préfaces des livres et des catalogues des expositions, des écrits politiques, publiés dans la presse française dans les années 1918–1927. L'écri-

vain crée une image idéalisée et romantique de Lituanie. A côté des mythes antique et biblique existant depuis très longtemps, Miłosz en élabore un autre – un mythe lituanien dont la dominante est la vocation messianiste du pays. L'image miloszienne de Lituanie se révèle donc originale et complexe.

Gauta 2007-04-30

Priimta publikuoti 207-05-23

Autorės adresas:
Prancūzų filologijos katedra
Vilniaus universitetas
Universiteto g. 5
LT-01513 Vilnius
El. paštas: pranckatedra@flf.vu.lt

²⁶ Jean Bellemin-Noël, *La poésie – philosophie de Miłosz. Essai sur une écriture*, Paris: Klincksieck, 1977, 125.

²⁷ O. V. de L. Miłosz, *Oeuvres complètes XIII, Deux messianismes politiques*, Paris: Éditions André Silvaire, 1990, 216–217.

²⁸ *Ten pat*, 229.